

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 330.341.1

Доц. М.К. Бондарчук, д-р екон. наук;
ст. викл. О.П. Волошин – НУ "Львівська політехніка"

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

Проаналізовано інноваційний розвиток підприємств України, визначено фактори впливу на інноваційну активність підприємств, розглянуто умови формування та передумови реалізації переходу до інноваційного розвитку підприємств як чинника економічного зростання держави. Обґрунтовано необхідність державної підтримки інноваційної діяльності підприємств та напрями стимулювання інновацій.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток підприємства, інноваційна активність, інноваційна діяльність, державна підтримка.

Постановка проблеми. Питання інноваційного розвитку українських підприємств набуває особливої актуальності у світлі майбутнього підписання в листопаді цього року Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом. Адже Україна чітко визначила власне місце у загальноєвропейській системі координат, а інноваційний підхід до формування проєвропейської політики матиме доленосний вплив на подальший розвиток нашої держави.

Світовий досвід вказує на ефективність інноваційного способу розвитку на основі використання інтелектуальної власності. Ключовим моментом у цьому процесі є інновації, які базуються на ефективному використанні кадрового потенціалу. Зростання ролі та значення інтелектуальної діяльності для соціально-економічного розвитку суспільства спричиняє необхідність належного ефективного правового та економічного її забезпечення [1, с. 32].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційний розвиток, як важливий чинник економічного зростання, висвітлено в наукових працях І. Алексєєва, О. Амоші, А. Асаула, О. Бутнік-Сіверського, В. Геєця, І. Дячука, Е. Лібанової, Ю. Каракай, М. Папути і багатьох інших вітчизняних та іноземних науковців, учених-теоретиків і практиків.

Інновації – нові досягнення в галузі технології чи управління, призначені для використання в операційній, інвестиційній чи фінансовій діяльності підприємства [2, с. 238]. Інноваційна активність підприємств визначається як відношення кількості інноваційно активних, тобто зайнятих певними видами інноваційної діяльності, підприємств до загального числа обстежуваних підприємств. Державна служба статистики України проводить регулярні опитування керівників підприємств щодо причин низької інноваційної активності останніх. На їхню думку, протягом останніх років значно збільшилися ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю, зокрема посилились проблеми відсутності кваліфікованого персоналу, фінансової підтримки держави, коштів у замовників.

Метою роботи є дослідження інноваційного розвитку підприємств України, факторів впливу на інноваційну активність підприємств та визначення напрямів стимулювання інновацій.

Виклад основного матеріалу. Інновації розглядають як втілення нових форм організації праці й управління, що охоплює не лише окреме підприємство, а й їхню сукупність. Інноваційна діяльність не зводиться тільки до інновацій виробничого процесу, відомих за назвою науково-технічний прогрес, або до інновації продукту, що означає зміну продукту. Під інноваційною діяльністю розуміють значно ширшу сферу діяльності, яка охоплює не лише науку і процес виробництва, а й нові форми організації праці, управління та маркетингову діяльність на підприємствах, у системі територіальних господарських формувань [1, 3-13].

Однією з вагомих складових інноваційного розвитку є висококваліфіковані кадри спеціалістів і робітників. Проте в Україні стрімко знижуються показники інноваційної активності корпоративного сектору економіки. Так, частка інноваційно активних підприємств знизилася від 18 % у 2000 р. до 16,2 % у 2011 р. Для порівняння: у Японії цей показник досягає 70-80 %, у країнах ЄС – 50-70 %. [14, с. 41]. Частка тих, що впроваджували інновації, – від 14,8 % у 2000 р. до 12,5 % у 2011 р. [13, с. 322, 325]. Зокрема інноваційна активність підприємств залежала від розмірів підприємства. На підприємствах з чисельністю працюючих від 5 тис. і більше осіб їхня частка становила 54,0 %, 1000-4999 осіб – 40,2 %, 500-999 осіб – 29,6 %, 250-499 осіб – 20,0 %, 100-249 осіб – 15,4 %. Така тенденція вказує на високу перспективність розвитку інновацій на великих підприємствах. Аналіз інноваційної діяльності підприємств України представимо на рис. 1.

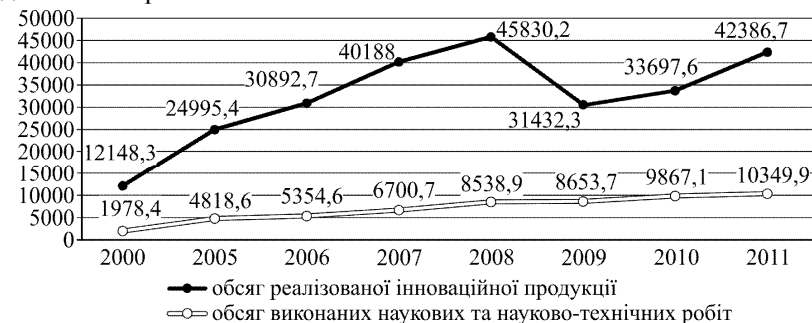

Рис. 1. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт та обсяг реалізованої інноваційної продукції (графік побудовано за джерелами [13, с. 320, 325])

Інновації здійснюються під впливом різноманітних факторів: інституціональних, економічних, технологічних та організаційних. Оптимальне поєднання цих факторів створює умови для ефективного впровадження та використання нововведень. Для визначення інноваційного потенціалу підприємств потрібно використати показники за такими складовими: фінансова, інтелектуальна, кадрова, матеріально-технічна, інформаційна, ринкова.

Інтелектуальна складова визначає можливості генерації і прийняття ідей, новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних та управлінських рішень. Вона часто поєднується з кадровою складовою, яка характеризує можливості персоналу підприємств застосовувати нові

технології, реалізовувати нові управлінські рішення, розробляти і створювати нові товари, надавати нові послуги.

За роки незалежності в Україні створено нормативно-правову базу у сфері інтелектуальної власності, що відповідає міжнародним нормам, запроваджено ефективні механізми реалізації законів, сформовано дієздатну інфраструктуру, що забезпечує здійснення державної політики у цій сфері. На рис. 2 показано позитивну динаміку зміни кількості підприємств, що впроваджували інновації у 2000-2011 рр.

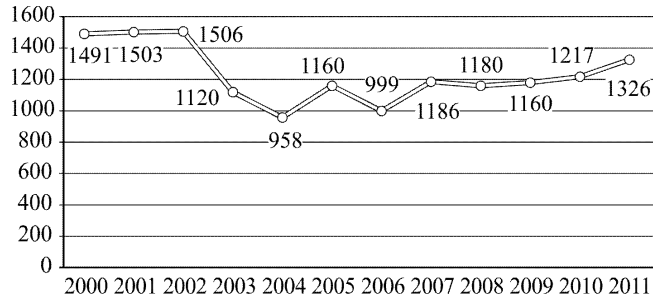

Рис. 2. Динаміка кількості підприємств, що впроваджували інновації за 2000-2011 рр. (графік побудовано за джерелами [13, с. 325])

Інноваційна діяльність є творчою, її рушійною силою виступає кадровий потенціал, а саме – його інтелектуальна складова. Творче поєднання наукового знання, комерційної вигоди і розумної організації приводить до технологічних проривів, які створюють нові можливості для економічного зростання.

Необхідною складовою інноваційного розвитку підприємств є їх кадрове забезпечення, підготовка та перепідготовка кадрів. У Західній Європі підвищення кваліфікації кадрів відбувається раз у 2-3 роки. Середня періодичність підвищення кваліфікації працівників в Україні становить раз у 12,5 років. Такий підхід може призвести до втрати кваліфікованих кадрів, яку важко буде відновити. Тому, зокрема, необхідною умовою інноваційного розвитку підприємств є визначення джерел фінансування.

Для покращення ситуації необхідний розвиток інвестиційного забезпечення інноваційних процесів, розвиток джерел та механізмів інвестування інновацій. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки за рахунок державного бюджету можна інвестувати лише державні або проекти державного значення, можливості його є обмеженими. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності представимо у таблиці.

З таблиці можна зробити висновок, що найбільшим джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні джерела і найменшу частку у 2011 р. становлять кошти іноземних інвесторів, що свідчить про негативні явища у сфері інвестування.

За даними Державної служби статистики України, у 2011 році інноваційною діяльністю займалися 16,2 % обстежених промислових підприємств (проти 13,8 % у 2010 р.). Ці підприємства впроваджували інноваційну продукцію, нову як для ринку, так і для самого підприємства. Основним джерелом фінансування

інноваційної діяльності, як і в попередні роки, були власні кошти суб'єктів господарювання – 7,6 млрд грн, що становить 53 % від загального обсягу фінансування. Упродовж 2011 р. 1327 промислових підприємств займалися впровадженням інновацій (у 2010 р. – 1217). Сьогодні необхідність вирішення проблем, пов'язаних з інноваційним розвитком економіки України, набуває особливого значення.

Табл. Джерела фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів (млн грн)			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,5	149,2	56,9	6542,3

Примітка. Складено автором за джерелами [13, с. 324, 189].

В українському суспільстві є розуміння того, що світова економіка початку ХХІ ст. характеризується кардинальними змінами у визначенні напрямів економічного прогресу. Основні акценти сьогодні переміщуються на прискорення інноваційного розвитку, переходу до стратегії економіки, що базується на знаннях. Усвідомлення того, що стале економічне зростання в країні залежить від можливостей модернізації та адаптації конкурентних переваг економічної моделі суспільства, обумовлених, зокрема, інноваційним розвитком економіки, стало підґрунтям для перегляду державної політики багатьма урядами, визнання пріоритетної ролі освіти для суспільного і для економічного розвитку. Однією з вагомих складових інноваційного розвитку є висококваліфіковані кадри спеціалістів і робітників.

Фактично успішно реалізований інноваційний розвиток економіки залежить від ефективної реалізації повного інноваційного циклу – від фундаментальних досліджень до розроблення інновацій та впровадження їх у масове виробництво задля насичення внутрішнього ринку та нарощування експортного потенціалу країни, що неможливо реалізувати без ефективного кадрового потенціалу підприємств та державної підтримки.

Висновки. У ринковій економіці держава не може змусити підприємства вводити інновації, проте вона може створити для цього сприятливі умови, що відображається у виробленні та реалізації відповідної інноваційної політики.

Необхідно забезпечувати нормальне функціонування науки, насамперед фундаментальних досліджень. Без них не може бути ні компетентного визна-

чення оптимальної стратегії розвитку економіки, ні належного рівня освіти, ні справжньої інноваційної культури.

Одним із важливих напрямів потрібно вважати стимулювання інновацій, а саме: заохочення конкуренції, різноманітні фінансові субсидії, пільги учасникам інноваційних процесів, часткове або повне державне страхування інноваційних ризиків, запровадження санкцій за випуск застарілої продукції або використання застарілих технологій.

На сьогодні впровадження інновацій на підприємствах можливе лише за сприяння держави. Необхідна концентрація ресурсів за рахунок як дії загальних механізмів перерозподілу через бюджет, так і формування спеціальних фондів. Держава може концентрувати як фінансові засоби, так і необхідні для здійснення інновацій інтелектуальні та матеріально-технічні ресурси, створити сприятливі умови для поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Література

1. Бутнік-Сіверський О. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві / О. Бутнік-Сіверський, А. Красовська // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2004. – № 12. – С. 31-37.
2. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 714 с.
3. Алексеев І.В. Моделювання інноваційного розвитку підприємства на стадії науково-технічної підготовки виробництва / І.В. Алексеев // В кн.: Інновації: проблеми науки і практики : монографія. – Х. : Вид. дім "ІНЖЕК", 2006. – С. 294-316.
4. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О.І. Амоша // Економіст : наук. журнал. – 2008. – № 6. – С. 28-34.
5. Асаул А.М. Формування інфраструктури інноваційної освіти / А.М. Асаул // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2012. – № 2. – С. 23-37.
6. Геєць В.М. Інноваційний розвиток: угорський досвід та українські реалії / В.М. Геєць // Дзеркало тижня, 10-16 лютого. – 2007. – № 5(634). [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.dt.ua/2000/2020/55829/>
7. Дячук І. Інноваційна політика розвитку економіки / І. Дячук // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2005. – № 2. – С. 91-93.
8. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. Каракай // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2007. – № 8. – С. 14-19.
9. Лібанова Е.М. Інформація про виконання інноваційного проекту "Розроблення механізму реалізації інноваційних складових людського розвитку" / Е.М. Лібанова, Л.С. Лісогор // Наука та інновації. – 2008. – Вип. 4, № 2. – С. 49-50.
10. Пашута М. Мале підприємництво та інновації як фактори зростання економіки / М. Пашута // Економіст : наук. журнал. – 2004. – № 1. – С. 50-56.
11. Шовкун І. Галузевий сектор науки в контексті інноваційних процесів в економіці України / І. Шовкун // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2006. – № 10. – С. 49.
12. Якубовський М. Інфраструктура – фактор прискорення інноваційного розвитку / М. Якубовський, В. Щукін // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2007. – № 2. – С. 27.
13. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2011 рік, 559 с. [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.twirpx.com/file>
14. Захарін С. Стимулювання інноваційної активності корпоративних структур / С. Захарін // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2006. – № 8. – С. 41.

Бондарчук М.К., Волошин О.П. Инновационное развитие предприятий как фактор экономического роста государства

Проанализировано инновационное развитие предприятий Украины, определены факторы влияния на инновационную активность предприятий, рассмотрены условия формирования и предпосылки реализации перехода к инновационному развитию пред-

приятий как фактора экономического роста государства. Обоснована необходимость государственной поддержки инновационной деятельности предприятий и направления стимулирования инноваций.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие предприятия, инновационная активность, инновационная деятельность, государственная поддержка.

Bondarchuk M.K., Voloshyn O.P. The Innovative development of enterprises as a factor of the economic growth of the state

The innovative development of enterprises of Ukraine was analyzed, the factors of influence on enterprises innovative activity were determined, the conditions and prerequisites for the formation of the transition to enterprises innovative development as a factor of economic growth of the State were considered. The necessity of the state support of enterprises innovation activities and ways of innovation stimulation have been substantiated.

Keywords: the innovation, the innovative development of enterprise, the innovation activity, the innovation, State support.

УДК 338.12

Доц. М.К. Бондарчук, д-р екон. наук;
доц. І.Ю. Кондрат, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ТА ЇХ АПРОБАЦІЯ

Розроблено теоретичні й методичні основи дослідження ефективних методів діагностики фінансового стану страхової компанії. Результати дослідження апробовано в діяльності страхової компанії.

Ключові слова: діагностика, методи, страхова компанія, тести раннього попередження

Постановка проблеми. Частиною загальної стратегії розвитку страховика є політика управління кризовими явищами, що ґрунтується на розробці й використанні системи методів попередньої діагностики загрози банкрутства й механізмів фінансового оздоровлення підприємства, що забезпечують його захист від банкрутства. Діагностика в антикризовому управлінні і до тепер залишається мало розробленою проблемою, тому актуальними є питання розробки методології і аналітичного апарату щодо побудови моделей, розробки аналітичних процедур для організаційно-економічних умов діяльності страхової організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діагностику як пізнавальний процес вивчали самостійно у сфері математичної статистики, експертних систем, теорії ігор, ймовірностей, статистичних рішень тощо. Теоретичні аспекти дослідження діагностики в управлінні кризовим явищем підприємств включають наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: М. Кондратьєва, І. Штумпетера, К. Маркса, Г. Круза, Г. Альтшуллера, Л. Наумова, Н. Вінера, Н. Шмальгаузена та ін. Водночас, методологічні принципи дослідження представлені в працях Альтмана, Спрінґейта, Таффлера, Бівера (прогнозування кризи), А. Шеремета, О. Стоянова, В. Волкова, В. Ковальова (методи, прийоми, моделі фінансового та економічного аналізу, прогнозування банкрутства), Грейнера (моделі життєвого циклу підприємства), Г. Саймона (теорія прийняття рішення в економічній теорії та науці поведінки), Є. Короткова (теорія менеджменту, поняття діагностики як елементу менеджменту) тощо. Водночас, питанням щодо вирішення проблем діагностики кризових явищ та антик-